

**EDUCATION FOR SAFETY – IS IT NEEDED?
EDUKACJA DLA BEZPIECZEŃSTWA – CZY JEST POTRZEBNA?**

dr Barbara Antczak

Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej w Józefowie

ABSTRACTS

This article compares the teaching curricula and expectations of young people with respect to the matters of security and safety.. Even the traditional educational institutions (mainly public sphere) must adapt to these expectations in order to compete for the better prepared candidates for further study to survive in the market of educational services. Creating new faculties, different profiles (including the so-called military ones) is a response to the changing needs and search for interesting, satisfying young people's interest.

The beginnings of education in these classes (profiles) took place in the time when the school curriculum included the subject of adoption of defense. Currently, the program of the education for safety has been drastically reduced. This is why, it is more important to create places where young people can develop their interest in the area of defense and patriotism, especially in the time of extensive external threats.

Artykuł niniejszy dotyczy porównania w praktyce funkcjonujących programów nauczania z oczekiwaniami młodzieży – szczególnie tej aktywnej. Nawet tradycyjne instytucje edukacyjne (głównie sfery publicznej) muszą się do tych oczekiwań przystosować, chcąc konkurować – rywalizować o lepiej przygotowanych kandydatów do dalszej nauki, aby przetrwać na rynku usług edukacyjnych. Właśnie odpowiedzią na zmieniające się zapotrzebowanie i poszukiwanie ciekawych kierunków, zaspokajających zainteresowania młodzieży, powstają różne klasy o oryginalnych kierunkach kształcenia, między innymi tak zwane klasy wojskowe.

Początki kształcenia w tych klasach miały miejsce jeszcze w czasie obowiązywania w szkołach w planie nauczania przedmiotu przysposobienie obronne. Obecnie program przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa został radykalnie ograniczony. Tym bardziej ważne jest tworzenie

takich miejsc, w których młodzież może rozwijać swoje zainteresowania obronne, patriotyczne, obywatelskie, szczególnie w czasie tak dużych zagrożeń zewnętrznych.

KEYWORDS:

school, students, program, education, activeness

szkoła, uczeń, program, kształcenie, aktywność

WSTĘP

W warunkach rosnącej konkurencji na rynku usług edukacyjnych wymagane jest od placówki proponowanie atrakcyjnych form kształcenia. Głównie dotyczy to dużych miast, a szczególnie Warszawy, ze względu na bogatą i różnorodną ofertę edukacyjną oraz niż demograficzny, który od kilku lat dotyczy szkół średnich, a od niedawna też szkół wyższych. Nawet tradycyjne instytucje edukacyjne (głównie sfery publicznej) muszą się do tej zmiany przystosować, muszą konkurować – rywalizować o lepiej przygotowanych kandydatów do dalszej nauki, aby przetrwać na rynku usług edukacyjnych. Jaką złożyć ofertę edukacyjną, aby wzbudziła zainteresowanie młodzieży?

Główne kierunki zmian ekonomicznych, społecznych i kulturalnych, spowodowane szybkim rozwojem gospodarki, którego rezultatem jest zanikanie jednych i pojawianie się innych zawodów, powodują wzrost zapotrzebowania na pracowników o coraz wyższych kwalifikacjach. Zatem istotną zmianą w życiu społeczno-zawodowym w XXI wieku jest znaczący wzrost mobilności zawodowej, wymuszony przez rozwój i globalizację gospodarki, techniki i technologii, a także przez dysproporcje występujące między poszczególnymi krajami (Sienkiewicz, Jemioło, Zacher 2001). Systemy kształcenia muszą uwzględniać takie kluczowe umiejętności, które czynią ludzi zdolnymi do zmiany zawodu, podnoszą ich poziom rozumienia techniki, dają podstawę kompetencjom wymaganych w międzynarodowym środowisku pracy (Antczak 2012).

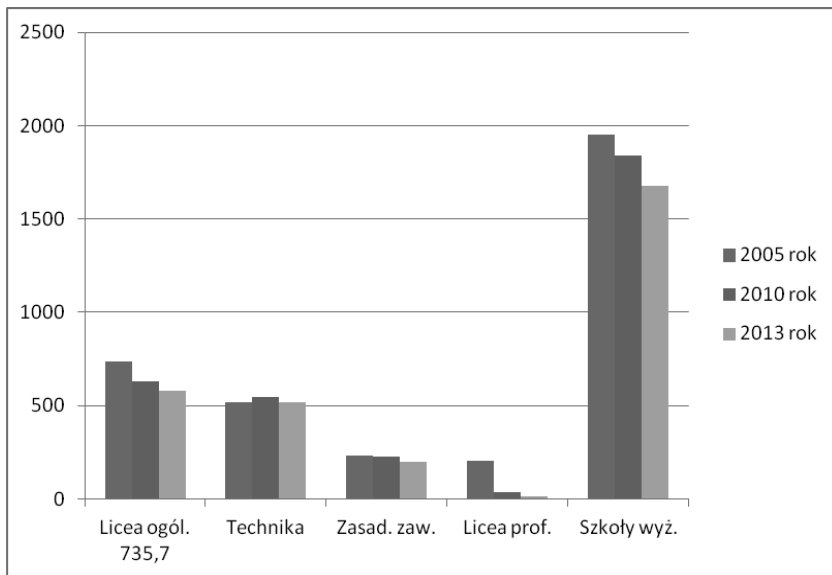
Zachodzące przemiany w polskiej gospodarce, po okresie transformacji systemowej, rozbudziły aspiracje edukacyjne młodzieży. Wprowadzenie i rozwój gospodarki rynkowej spowodowało konieczność nowego spojrzenia na edukację – jako inwestycję, która może zapewnić perspektywy rozwoju zawodowego, zwiększenie możliwości uzyskania pracy i wyższych płac, zwiększając jednocześnie mobilność zawodową (Antczak 2011).

JAKA PRZYSZŁOŚĆ?

Rosnąca konkurencja na rynku usług edukacyjnych wymaga od placówki oferowania atrakcyjnych form kształcenia. Głównie dotyczy to dużych miast, a szczególnie Warszawy, ze względu na bogatą i różnorodną ofertę edukacyjną oraz niż demograficzny (liczba uczniów systematycznie maleje co ilustruje tabela 1), który od kilku lat dotyka szkół średnich, a od niedawna też szkół wyższych (Antczak 2009). Liczba uczniów szkół ponadgimnazjalnych dla młodzieży na przestrzeni lat 2005–2013 spadła o ponad 22%, a studentów o ponad 16% i niestety ta tendencja się pogłębia. Powyższe liczby najlepiej przedstawiają dramatyczną sytuację demograficzną Polski, a w konsekwencji – sytuację szkół i uczelni wyższych.

Nawet tradycyjne instytucje edukacyjne (głównie sfery publicznej) musiały się do tej zmiany przystosować, muszą zabiegać o lepiej przygotowanych kandydatów do dalszej nauki, aby przetrwać na rynku usług edukacyjnych.

Wykres 1. Liczba uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych dla młodzieży oraz studentów szkół wyższych w latach 2005–2013 (w tys.)

REAKCJA NA OCZEKIWANIA MŁODZIEŻY

Odpowiedzią na zmieniające się zapotrzebowanie i poszukiwanie ciekawych i zaspokajających zainteresowania młodzieży kierunków kształcenia, w Zespole Szkół nr 7 w Warszawie, a w jego ramach w CXXV Liceum Ogólnokształcącym, we wrześniu 2006 roku powstała tak zwana klasa wojskowa (nazwa ta przyjęła się powszechnie wśród młodzieży). Wszyscy uczniowie uczęszczający do tych klas zdecydowanie wyróżniają się spośród wszystkich licealistów. Głównym powodem jest noszenie mundurów, „wojskowy dryl”, ale i niezwykła ich aktywność w szkole i poza nią – po prostu są widoczni poprzez swoje wyjątkowe zachowanie, szacunek dla munduru i gotowość angażowania się w rozmaite akcje, w których uczestniczy szkoła (udział w uroczystościach państwowych na terenie Warszawy i współpracujących ze szkołą jednostek wojskowych, obchodach świąt jednostek, zbiórkach dobroczynnych).

Młodzież tych klas uczestniczy w obozach spadochronowych, różnego rodzaju rajdach, zlotach, wyjazdach szkoleniowych, szkoleniach strzeleckich, doskonalili techniki samoobrony, bierze udział w konferencjach, sympozjach i seminariach naukowych organizowanych w zakresie edukacji obywatelskiej, patriotycznej oraz proobronnej, a także w pracach kół naukowych wyższych uczelni, które kształcą na kierunku bezpieczeństwo narodowe (wewnętrzne).

Szczególnie ważne dla uczniów tych klas są także spotkania z dowódcami wojska oraz uczestnikami misji zagranicznych.

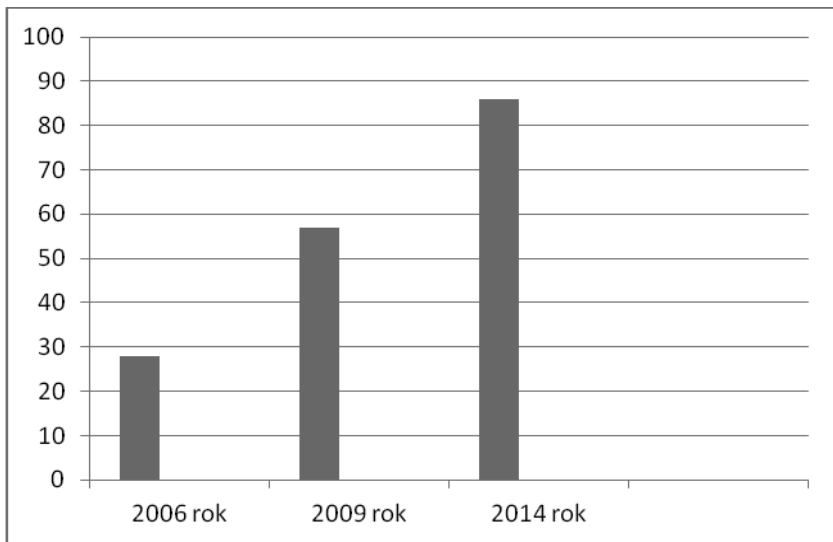
W klasie wojskowej uczeń:

- zdobędzie przygotowanie do podjęcia studiów wyższych na uczelniach wojskowych i cywilnych;
- zostanie przygotowany do konkursów i olimpiad przedmiotowych z historii, wiedzy o społeczeństwie;
- może wziąć udział w Centralnych Zawodach Sportowo-Obronnych „Sprawni jak żołnierze”, Zawodach Strzeleckich „O Srebrne Muszkiety”, zawodach pływackich;
- będzie uczestniczyć w konferencjach i seminariach organizowanych przez uczelnie wyższe;
- będzie miał możliwość zapisania się na kurs prawa jazdy organizowany przez Ligę Obrony Kraju;
- weźmie udział w kursie Młodszego Ratownika Wodnego oraz w szkoleniu spadochronowym;
- uzyska wysoką sprawność fizyczną (pływanie, samoobrona, strzelectwo);

- zdobędzie umiejętności pracy w zespole, łatwości podejmowania decyzji, kreatywnego działania, samodyscypliny.

Taka oferta edukacyjna okazała się „strzałem w dziesiątkę”, gdyż tylko w pierwszym roku naboru do tej klasy zdołano uruchomić jedną, a w kolejnych latach tworzone dwie, a później trzy klasy w każdym roku szkolnym. Jak widać jest zapotrzebowanie (i to nie tylko wśród chłopców, ponieważ ok. 1/3 liczebności klasy stanowią dziewczęta) na tego typu kształcenie. W klasie tej (jak w każdej klasie licealnej) obowiązują określone rozszerzenia z przedmiotów ogólnokształcących – jest to historia, wiedza o społeczeństwie i język obcy. Z tak zwanych godzin do dyspozycji dyrektora szkoły są realizowane dodatkowo zajęcia z zakresu bezpieczeństwa wewnętrznego, strzelania oraz samoobrony.

Wykres 2. Liczba uczniów klas pierwszych wojskowych w latach 2006–2014

Źródło: dane na podstawie dokumentacji szkoły

Jak wynika z danych prezentowanych w tabeli 2 liczba uczniów tych klas szybko rosła, a nabór z roku na rok był bardziej imponujący (rok szkolny 2005/06 – 28 uczniów, 2008/09 – 57 uczniów, 2013/14 – 86 uczniów). Decyzja o uruchomieniu takiego kierunku była, jak widać, odpowiedzią na istniejące zapotrzebowanie. Wydawałoby się, że młodzież

jest bezideowa, niezainteresowana tego typu aktywnością, że ogranicza się do korzystania z różnego rodzaju sprzętu komputerowego i innych nowoczesnych urządzeń, gier itp., a ten eksperyment zdecydowanie tej opinii zaprzecza.

Kształcenie w tym kierunku rozpoczęło się jeszcze w czasie obowiązywania w szkole w planie nauczania przedmiotu przysposobienie obronne. Obecnie program przedmiotu edukacja dla bezpieczeństwa został radykalnie ograniczony (liczby godzin dydaktycznych z 2 do 1). Tym bardziej ważne jest tworzenie takich miejsc, w których młodzież może rozwijać swoje zainteresowania obronne, patriotyczne, obywatelskie.

Świadomość zagrożeń i umiejętności zastosowania wiedzy w praktyce przez uczniów jest niezwykle istotne. Dlatego w procesie edukacyjnym należy stale pamiętać o zasadzie:

wiedza + umiejętności = bezpieczeństwo.

Aktualnie obowiązuje następujący program zajęć¹:

System obrony państwa:

1. Bezpieczeństwo państwa;
2. Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej.

Ochrona ludności i obrona cywilna

1. Ochrona ofiar konfliktów zbrojnych i dóbr kultury;
2. Ochrona ludności, ochrona zwierząt;
3. System wykrywania i alarmowania.

Zagrożenia czasu pokoju:

1. Źródła zagrożeń;
2. Zanieczyszczenia;
3. Ekstremalne warunki pogodowe;
4. Pożary;
5. Powodzie;
6. Zagrożenia bezpieczeństwa osobistego;
7. Awarie, wypadki, katastrofy;
8. Zagrożenia terrorystyczne, zagrożenia w szkole.

Zagrożenia czasu wojny

1. Konwencjonalne rodzaje broni współczesnego pola walki;

2. Broń masowego rażenia;
3. Indywidualne środki ochrony przed bronią masowego rażenia.

Pierwsza pomoc:

1. Postępowanie na miejscu wypadku;
2. Środki pierwszej pomocy;
3. Resuscytacja krążeniowo–oddechowa;
4. Inne zagrożenia zdrowia i życia /np. omdlenia/;
5. Obrażenia kości i stawów;
6. Tamowanie krwotoków;
7. Obrażenia termiczne, postępowanie przeciwwstrząsowe;
8. Inne groźne przypadki / np. zatrucia/;
9. Choroby cywilizacyjne.

Ogólne cele kształcenia:

1. Znajomość struktury obronności państwa. Uczeń rozróżnia struktury obronności państwa, rozumie ich rolę oraz zna formy spełniania powinności obronnych przez organy administracji i obywateli;
2. Przygotowanie do sytuacji zagrożeń. Uczeń zna zasady postępowania w przypadku wystąpienia zagrożenia życia, zdrowia lub mienia, zna zasady planowania i organizowania działań;
3. Opanowanie zasad pierwszej pomocy. Uczeń umie udzielać pierwszej pomocy poszkodowanym w różnych stanach zagrażających życiu i zdrowiu.

Szczegółowe cele kształcenia:

1. Przekazanie uczniom niezbędnej wiedzy w zakresie przygotowania instytucji państwa do działania w sytuacjach kryzysowych;
2. Wyposażenie uczniów w wiedzę i umiejętności niezbędne do skutecznego działania w sytuacji zagrożenia oraz do działań zapobiegawczych;
3. Przygotowanie uczniów do udzielania poszkodowanym pierwszej pomocy, możliwej w określonych warunkach;
4. Kształtowanie postaw ochrony życia i zdrowia własnego, a także innych osób;
5. Kształtowanie u uczniów postaw gotowości do niesienia pomocy potrzebującym, humanitaryzmu i altruizmu;
6. Rozwijanie u uczniów zdolności organizatorskich i komunikacyjnych oraz umiejętności przywódczych.

Trzeba przyznać, że dla młodzieży, dla której jest to sposób na życie, realizacja pasji, bardzo często hobby, ta tematyka jest co najmniej skromna. Szkoła powinna wszelkimi sposobami umożliwiać realizację tego typu zainteresowań. Stąd już po roku funkcjonowania tych klas nawiązano kontakt z Biurem Bezpieczeństwa Narodowego oraz Akademią Obrony Narodowej w Rembertowie. Początkowo kontakty te ograniczały się do przeprowadzenia wykładów dla uczniów, głównie dotyczących udziału polskich żołnierzy w misjach zagranicznych.

WAŻNA WSPÓŁPRACA

Ważnym etapem w tworzeniu programu i specyfiki tych klas była wielomiesięczna praca nad porozumieniem pomiędzy szkołą a Akademią Obrony Narodowej. Uroczyste podpisanie miało miejsce 3 grudnia 2008 roku, a podpis złożyli Rektor-komendant AON oraz dyrektor szkoły. Porozumienie o współpracy zakładało ściśle współdziałanie w obszarze dydaktycznym, na rzecz edukacji obywatelskiej, patriotycznej oraz pro-obronnej, polegające na zapraszaniu się na konferencje, sympozja i seminaria naukowe organizowane w obszarach wiedzy interesujących obie strony, a także udziale w kołach naukowych, obustronnej wymianie doświadczeń w zakresie doskonalenia procesu dydaktyczno-wychowawczego oraz wzajemnym udostępnianiu zbiorów bibliotecznych. Uczniowie szkoły zyskali możliwość korzystania z kompleksów rekreacyjno-sportowych i bazy dydaktyczno-naukowej AON, a biblioteka szkolna wzbogaciła się o publikacje wydawane przez AON, natomiast nauczyciele akademicki mieli prowadzić zajęcia z zakresu bezpieczeństwa narodowego i zarządzania kryzysowego.

Akademia objęła również patronatem honorowym Wojewódzki Konkurs Wiedzy o Bezpieczeństwie Narodowym, a nauczyciele akademicki wspierali kadrę szkoły w merytorycznym przygotowaniu zadań konkursowym oraz uczestniczyli w jury. Wszystko to zaowocowało szeregiem wyróżnień młodzieży w różnego rodzaju konkursach i olimpiadach o tematyce z zakresu bezpieczeństwa, obronności, wiedzy o społeczeństwie i historii.

NIEZWYKŁA AKTYWNOŚĆ

Równolegle nawiązano również ścisłą współpracę z przedstawicielami Parlamentu, Trybunału Konstytucyjnego, Rzecznika Praw Obywatelskich.

Zaczęto organizować ogólnopolskie konkursy: pod honorowym patronatem Prezesa Trybunału Konstytucyjnego i Rzecznika Praw Obywatelskich „Jestem obywatelem Rzeczypospolitej”, a wraz z przedstawicielami Senatu „Historia Parlamentaryzmu”. W każdej edycji tych konkursów uczniowie CXXV zajmowali czołowe miejsca.

Najbardziej lubiane przez uczniów, z całą pewnością, są wyjazdy na obozy poligonowe do różnych jednostek wojskowych oraz szkolenia spadochronowe. Młodzież ma zapewnione, przez trzy lata, atrakcyjne i wiele uczące, wyrabiające postawy obywatelskie, programy zajęć szkolnych i pozaszkolnych, wybiegające znacznie poza ogólnie obowiązujące.

Ostatnie szkolenia poligonowe miały miejsce w 10 Brygadzie Kawalerii Pancernej im. Stanisława Maczka w Świętoszowie. Szkolenie zaczyna się od spotkania z dowódcą, poznania tradycji Brygady, zwiedzania Sali Tradycji. W czasie dalszego pobytu uczniowie uczestniczą w treningach wspinaczki ściankowej i sztuk walki, a przede wszystkim w ćwiczeniach taktycznych oraz szkoleniach ogniowych PCO, zajęciach rozpoznawczych. W trakcie obozu młodzież często odwiedza inne jednostki, np. 34 Batalion Kawalerii Pancernej w Żaganiu, 23 Śląski Pułk Artylerii w Bolesławcu.

Bardzo interesującą ofertą dla młodzieży jest również obóz i trening spadochronowy. Jest on organizowany tylko dla chętnych. Po zajęciach teoretycznych i treningu naziemnym uczniowie oddają również skoki z samolotu szkoleniowego. Ceniony jest również udział w konferencjach i seminariach, dotyczących tematyki szeroko pojętego bezpieczeństwa państwa, a także różnego rodzaju akcjach na terenie miasta (np.: ćwiczenia ewakuacji szpitala i domu opieki, akcja przeciwpowodziowa na Wałach Miedzeszyńskich).

I CO DALEJ...?

Po ukończeniu liceum w tego typu klasie, absolwenci w znacznej mierze wybierają bezpieczeństwo narodowe jako ten jedyny, wymarzony kierunek studiów. Oferta uczelni, zarówno publicznych, jak i niepublicznych jest szeroka. To już nie tylko Warszawa, Kraków, Wrocław, Poznań, Słupsk, Siedlce, Zielona Góra jak na początku 2007 roku, ale wiele innych miast oferuje studia w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym, studia licencjackie i magisterskie. Bezpieczeństwo narodowe to kierunek humanistyczny, z tej samej dziedziny co socjologia i politologia. Studentom oferowane są przedmioty z zakresu treści podstawowych (historia, geografia, filozofia, ekonomia, prawo i administracja, organizacja i zarządzanie),

kierunkowych (polityka bezpieczeństwa, system bezpieczeństwa narodowego, zarządzanie kryzysowe, logistyka, międzynarodowe stosunki polityczne i wojskowe) i specjalistycznych (psychologia, gry decyzyjne i symulacyjne, negocjacje, nowe zagrożenia bezpieczeństwa – w tym zajęcia poświęcone terroryzmowi i walce z tym zjawiskiem). Wykłady i ćwiczenia prowadzone są przez specjalistów, zarówno naukowców, ale co ważne – praktyków z administracji i różnych służb mundurowych z doświadczeniem zdobytym w czasie misji ONZ, NATO, Unii Europejskiej, głównie w Iraku i Afganistanie, na Bliskim Wschodzie, Kosowie, w Afryce.

Pomimo upływu lat od ukończenia studiów przez pierwszych absolwentów tego kierunku uczelnie nie narzekają na brak chętnych. Jest to z pewnością związane ze zmianą, kilka lat temu, przepisów o bezpieczeństwie, w których mowa jest, iż każda gmina, powiat i województwo musi mieć specjalistów od zarządzania kryzysowego. Oprócz tego znających się na procedurach postępowania w czasie zagrożenia potrzebują: wojsko, policja, straż pożarna, straż graniczna, i straże miejskie. Na tych, którzy mają opanowany biegle język obcy czeka również Interpol czy Europol, czy też Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Centrum Antyterrorystyczne (CAT).

W zależności od wybranej specjalności można zostać fachowcem od zarządzania kryzysowego w regionach, od opanowywania kryzysów (np. ekologicznego lub militarno-politycznego), a nawet od zagrożeń jądrowych. Należy pamiętać, że bezpieczeństwo ma wiele wymiarów i dotyczy praktycznie każdej sfery życia człowieka. Najważniejsze z nich, to sfera:

- polityczna;
- gospodarcza;
- militarna;
- społeczna;
- ekologiczna;
- technologiczna.

Bezpieczeństwo nie jest wyłącznie stanem, ale także procesem (często dynamicznym) lub działalnością w zależności od zachodzących okoliczności. Od kilku lat na arenie międzynarodowej stajemy się znaczącym partnerem z zakresu bezpieczeństwa, a w przyszłości uczniowie klas wojskowych będą godnymi kontynuatorami...

PODSUMOWANIE

Biorąc pod uwagę obecną sytuację międzynarodową, a szczególnie wojnę, która toczy się za naszymi granicami na Ukrainie, niebezpieczeństwo, stające się całkiem realnym zagrożeniem zarówno dla Polski, jak i innych państw (szczególnie nadbałtyckich i Macedonii), rozbudzenie tego typu zainteresowań oraz uświadamianie możliwości włączenia się w szeroko rozumiany nurt obrony bezpieczeństwa kraju jest jak najbardziej wskazany.

Na Ukrainie mamy do czynienia z nowym rodzajem wojny. Paradoks sytuacji polega na tym, że stan wojny dzięki skutecznej rosyjskiej propagandzie staje się tam stanem pokoju. Interwencja humanitarna zaś – środkiem zastępczym dla prowadzenia wojny bez formalnego jej wypowiedzenia (Antczak-Barzan 2014). Ta zupełnie nowa sytuacja tuż za naszymi granicami, jak również zupełnie dotąd nieznaną, sposób jej prowadzenia powoduje absolutnie odmienne spojrzenie na kwestie bezpieczeństwa i przygotowywania młodzieży – też mentalnie – do funkcjonowania w tak odmiennych warunkach.

Bezpieczeństwo, szczególnie obecnie, jest najbardziej pożądaną wartością dla każdego człowieka. Obejmuje swoim zasięgiem wszystkie obszary jego funkcjonowania, a więc zarówno szkołę, dom, kino, obiekty sportowe, jak i centra handlowe, obiekty kulturalne itp. (Szafrąńska, Szafrąnski 2014). Zatem każde państwo musi stworzyć własny system bezpieczeństwa, określając w nim obszary zagrożeń. Taki całościowy program w Polsce jest zawarty w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, zatwierdzony przez prezydenta RP.

Głównymi celami tego dokumentu są:

- zapewnienie nienaruszalności granic RP wraz z zapewnieniem jej suwerenności;
- zapewnienie dogodnych warunków rozwoju cywilizacyjnego oraz gospodarczego;
- zagwarantowanie obywatelom korzystania z wolności wynikającej z Konstytucji RP;
- stworzenie możliwości aktywnego kształtowania stosunków międzynarodowych;
- zapewnienie bezpieczeństwa obywatelom mieszkającym poza granicami RP;
- wspieranie polskiej gospodarki na arenie międzynarodowej;
- ochronę duchowego i materialnego dziedzictwa narodowego;
- zapewnienie poczucia bezpieczeństwa własnym obywatelom;

- ochronę środowiska naturalnego;
- **zadbanie o wysoki poziom intelektualny obywateli poprzez podniesienie poziomu edukacji oraz zapewnienie szerokiego dostępu do informacji, a także stworzenie silnego zaplecza naukowo-badawczego.**

Zapisy dokumentu są zbieżne ze strategiami Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO) i Unii Europejskiej (UE) oraz dokumentami strategicznymi, tworzącymi nowy system zarządzania rozwojem kraju, w szczególności ze średniookresową strategią rozwoju kraju oraz koncepcją przestrzennego zagospodarowania kraju. W przygotowaniu Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej wykorzystano wyniki Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego zaktualizowanego w 2014 r. – korygującego pierwszy z 2007 r., który tak szeroko traktuje stan systemu bezpieczeństwa narodowego i kierunki jego rozwoju².

Absolwenci tego typu klas powinni być naturalnym wsparciem **systemu obronnego RP** – dopełnieniem rezerwowych sił obronnych wraz z organizacjami proobronnymi, szczególnie w sytuacji **podważenia całego systemu bezpieczeństwa międzynarodowego**. Nad taką koncepcją pracuje obecnie resort obrony i edukacji.

REFERENCES

- Antczak, B. (2009). „Warszawa wobec wyzwań rynku usług edukacyjnych”, *Zeszyty Naukowo-Dydaktyczne* 1/7/2009, Józefów: WSGE.
- Antczak, B. (2011). *Usługi edukacyjne – rynek taki sam jak inne?* Józefów: WSGE.
- Antczak, B. (2012). „Współczesne tendencje tworzenia, dyfuzji i wykorzystania wiedzy”, [w:] *Dylematy współczesnej edukacji*. Józefów: WSGE.
- Antczak-Barzan, A. (2014). „Ukraina – wojna bez okupacji”, www.polska-zbrojna.pl 14.07.2014.
- Mały Rocznik Statystyczny Polski 2013. Warszawa: GUS.
- Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników, uzupełniających liceów ogólnokształcących i techników uzupełniających. MEN 2012.
- Sienkiewicz, P., Jemioło, T., Zacher, L. (2001). *Szanse i zagrożenia rozwojowe w warunkach społeczeństwa informacyjnego*. Warszawa: AON.
- Szafrańska, E., Szafrański, J. (2014). „Edukacja na rzecz bezpieczeństwa”, *Journal of Modern Science* 2/21/2014, Józefów: WSGE.

www.bbn.gov.pl/ Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej
Polskiej z 5.11.2014 roku.

ENDNOTES

1. Na podstawie: Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych, techników, uzupełniających liceów ogólnokształcących i techników uzupełniających. MEN 2012.
2. Szerzej www.bbn.gov.pl/

